

Keles Yörükleri Kadın Kıyafetlerinde Kimlik Ve Teknik Özellikler: Saha Çalışmasına Dayalı Bir İnceleme

Necle Yılmaz* / Zehra Doğan Sözüer**

Öz

Geleneksel Anadolu Türk kıyafetleri, köklü tarihî ve toplumsal birikimi ile geçmişle günümüz arasında kültürel bir köprü kuran önemli varlıklarımızdandır. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan süreçte özellikle konar-göçer Oğuz boylarına ait Türkmen ve Yörük giysileri, ortak kültürel unsurlar barındırmakla birlikte bölgesel olarak farklı biçim ve özellikler göstermektedir. Bu giysiler, yalnızca estetik değer taşımakla kalmayıp; renk, desen ve formlarıyla atalarımızın giyim kuşam anlayışını, bireyin toplumsal statüsünü, yaşını, medeni halini ve ekonomik yaşam biçimini ortaya koyan benzersiz kültürel miras öğeleri olarak öne çıkmaktadır.

Toplumların yaşadığı coğrafi konum, tarihsel geçmiş ve sosyoekonomik şartlar giyim ihtiyaçlarını şekillendirmektedir. Bu çalışmada, Bursa'nın ilinin Keles ilçesi ve bağlı dağ köylerinde yaşayan Yörük kadınlarının yüzlerce yıl değişmeden devam etmiş giysilerinin kültürel kökenini ve teknik özelliklerini incelenmektedir. Geleneksel kadın giysileri, canlı renkleri ve el işçiliğiyle dikkatimizi çekmiş, analiz edilerek kayıt altına alınmaya değer görülmüştür. Çalışmayla kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlarken, moda tasarımı alanında yenilikçi tasarımlara ilham kaynağı olması hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında, Keles ilçesi yetkilileri ziyaret edilmiş, Belediye başkanı ve Halk Eğitim Merkezi yetkililerinin yönlendirmesiyle çevre köyler ziyaret edilmiştir. Yörede bulunan Belenören, Kırarışıklar, Sorgun, Kocakovacık köyleri ve Halk Eğitim Merkezi olmak üzere beş farklı bölgede araştırma yapılmıştır. Toplam 13 adet giysi ve giyim eşyası incelenmiş; sahiplerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda belgelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Her bir parçanın türü ve kullanılan malzemeleri, işlevsel kullanım biçimlerine göre belirlenmiş; dikiş teknikleri analiz edilmiş, tasarımların teknik çizimleri hazırlanmış ve tüm bulgular sistematik biçimde kayıt altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Keles Yörükleri, Geleneksel Giyim, Konar Göçer Giyimi, Geleneksel Anadolu Giyimi.

* Öğretim Gör. Necle Yılmaz, İstanbul Aydın Üniversitesi, ABMYO Moda Tasarımı Bölümü

** Doç. Zehra Doğan Sözüer, İstanbul Teknik Üniversitesi, Tekstil Teknolojileri ve Tasarım Fakültesi

e- posta: neclayilmaz.ny4home@gmail.com / dogansozuer@itu.edu.tr

Necle Yılmaz: ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8130-4863>/Zehra Doğan Sözüer:ORCID No: 0000-0003-0318-5381

Atıf: Yılmaz, Necle / Doğan Sözüer, Zehra (2025). "Keles Yörükleri Kadın Kıyafetlerinde Kimlik Ve Teknik

Özellikler: Saha Çalışmasına Dayalı Bir İnceleme", *Arış*, Haziran, Sayı: 26, s. 115-155

Identity and Technical Features in Yörük Women's Attire of the Keles Region: A Fieldwork - Based Analysis

Abstract

Traditional Anatolian Turkish garments constitute significant cultural assets that bridge past and present through their profound historical and social heritage. The clothing of Turkmen and Yörük communities, particularly those of the nomadic Oghuz tribes migrating from Central Asia to Anatolia, exhibits shared cultural elements while demonstrating regional variations in form and characteristics. These garments serve not merely aesthetic purposes but also embody ancestral sartorial knowledge, communicating social status, age, societal roles, marital status, and economic conditions through their colors, patterns, and silhouettes.

The sartorial traditions of a community are intrinsically linked to its geographical setting, historical trajectory, and socioeconomic structures. This study investigates the cultural roots and technical attributes of traditional garments worn by Yörük women in Bursa's Keles district and its mountainous villages, where these sartorial practices have remained virtually unchanged for centuries.

Characterized by vivid chromatic expressions and exquisite handcraftsmanship, these women's garments warrant systematic documentation and analysis. Beyond preserving intangible cultural heritage, this research seeks to provide a foundation for innovative applications in contemporary fashion design.

As part of the research, officials in the Keles district were interviewed, and surrounding villages were visited under the guidance of the Mayor and representatives from the Public Education Center. The study was conducted across five different locations, including the villages of Belenören, Kıranişıklar, Sorgun, and Kocakovacık, as well as the Public Education Center itself.

A total of 13 traditional garments were examined and documented. Photographs were taken with the consent of the owners, accompanied by detailed descriptions. Each garment was categorized according to its function, and further analysis was conducted on the materials used, stitching techniques, and structural design. Technical sketches of the garments were produced, and all findings were systematically recorded.

Keywords: *Keles Yoruks, Traditional Clothing, Nomads Attire, Traditional Anatolian Attire*

Giriş

Bu araştırma kapsamında, Bursa iline bağlı Keles ilçesi ve yöresindeki dağlık bölgelerde bulunan köylerde yaşayan Yörük kadınlarına ait, yüzyıllar boyunca bozulmadan devam etmiş giyim kuşamların kültürel kökenleri ve teknik özellikleri incelenmektedir. Zorlu coğrafik şartlardan kaynaklı izolasyonun ve kültürel devamlılığın etkisi altında tasarlanan söz konusu tekstil ürünleri, Orta Asya'dan Anadolu coğrafyasına intikal eden konar-göçer yaşam pratikleri ile yerel Anadolu kültürünün sentezini yansıtmaktadır. Araştırma bulguları kapsamında tespit edilen giyim kuşamları; malzeme kompozisyonu, strüktürel analizler, motif yapısı, kesim ve dikim teknolojileri gibi bütünlük kriterler ışığında değerlendirilmiş, elde edilen veriler teknik çizimler ve ölçümlemelerle kayıt altına alınmıştır.

Yörük geleneksel giyim kuşamı, kültürel kimliği yansıtmaya açısından önem arz etmektedir. Bu araştırma, Bursa'nın Keles ilçesinde yaşayan Yörük kadınlarının geleneksel giyim kuşamlarında kullandıkları teknik özellikleri ve içerikleri inceleyerek, bölgedeki kültürel mirasın giyim geleneklerimiz içindeki benzersiz konumunu literatüre kazandırmayı amaçlamaktadır. Coğrafik zorluklardan kaynaklı sınırlı yaşam biçimi, ekonomik koşullar ve konar göçer yaşam tarzının şekillendirdiği bu giysiler, Orta Asya kökenli geleneklerle Anadolu yerel kültürünün sentezini yansıtan bir tasarım pratiğini ifade etmektedir.

Bu çalışmanın temel problemi, Keles yöresine özgü kadın giysilerinin arkasındaki ekonomik ve kültürel değerlerinin ne olduğu, kullanılan dikiş ve tasarım teknikleri, renkler, motifler ve süsleme detaylarının sembolize ettiği değerleri anlamaya çalışmaktır. Ayrıca bu giysilerle toplumsal statü, kimlik ve kültürel aidiyetlerin nasıl ifade edildiği sorusuna cevap aranmaktadır. Bu perspektifte çalışma, giyim kuşam öğelerinin özellikleriyle birlikte yörük topluluğunun belleğini, cinsiyet rolleriyle ilgili kodları anlamaya yönelik bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır.

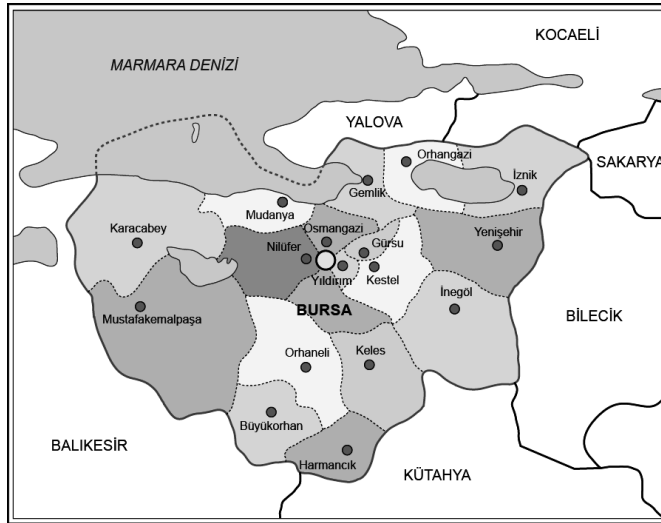
Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi kapsamında veri toplamak amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış, etnografik saha çalışması, yüz yüze görüşmeler ve malzeme analizi temel veri toplama tekniği olarak benimsenmiştir. Araştırma sahası olarak Keles ilçesine bağlı Kocakovacık, Belenören, Kıranışıklar ve Sorgun köyleri ile Keles Halk Eğitim Merkezi, Bursa Olgunlaşma Enstitüsü ve Bursa Necatibey Mesleki Teknik Anadolu Lisesi seçilmiş ve arşivlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada, aralarında Keles Belediye Başkanı, köy kültür evlerinin kurucu ve temsilcileri, Kültür Bakanlığı tarafından "Yöresel El Sanatları Usta öğretici" olarak seçilen kişiler ve yerel dernek yöneticilerinin bulunduğu 14 anahtar bilgi kaynağı ile görüşmeler yapıldıktan sonra veriler toplanmıştır. Ayrıca yukarıda adı geçen köylerde yaşayan yaşlı kadınların sandıkları açılarak elde edilen paçalı don, güdük, üçetek, sarka, sıktırma, arkalık, göynek, gıdıklık, şal kuşak ve mieldinli fes gibi geleneksel giysi örnekleri, kumaş özellikleri, dikim teknikleri, ölçüleri, süsleme öğeleri açısından detaylı şekilde incelenmiştir. Giysilerin teknik çizimleri yapılarak, yerel motiflerin kompozisyon özellikleri ve uygulama teknikleri belgelenmiştir.

Bölgede yapılan saha çalışması sonucunda, Keles Yörük kadın giysilerinin teknik yapısı, estetik değerleri ve kültürel kodları ortaya konulmuş olup, elde edilen bulguların Anadolu'nun somut olmayan kültürel mirasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta yeterlilik tez çalışmasının bir bölümünü oluşturan araştırmamız, Türk kültür tarihi ve geleneksel tekstil sanatları alanına yönelik akademik literatüre katkı sunmanın yanında, yenilikçi moda tasarımı konusunda ilham alınacak kaynaklar sunmayı hedeflemektedir.

1. Bursa İli Coğrafik Ve Sosyal Yapısı

Marmara Bölgesi'nin güneydoğusunda konumlanmış Bursa ili, 40° kuzey enlemi ile 29° doğu boylamı arasındadır. Coğrafi ve tarihsel açıdan stratejik bir öneme sahiptir. Batıda Balıkesir, güneyde Kütahya ve Bilecik, doğuda ise Sakarya ve Kocaeli ile sınır komşusudur. İznik, Uluabat gölleri, Nilüfer, Gökdere ve Susurluk çayı gibi tatlı su kaynakları tarım alanlarına verimliliği arttırmaktadır.

Bursa, klasik İpek Yolu güzergâhı üzerinde yer alması sayesinde tarih boyunca önemli bir ticaret ve kültür merkezi hâline gelmiştir. Bu konum, şehre sadece ekonomik bir canlılık kazandırmakla kalmamış; toplumsal göçler için çekici bir merkez haline de getirmiştir. Bu dinamik yapı, geleneksel el sanatları ve giyim-kuşam kültürünün bölgesel düzeyde zenginleşmesine ve çeşitlenmesine önemli katkılar sunmuştur.

Şekil 1 Bursa İl Haritası

Kaynak: <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/bursa>

Bursa'nın Türk yerleşimine açılması, 11. yüzyıldaki Selçuklu akınlarıyla başlamış olmakla birlikte, bölgenin demografik ve kültürel yapısında esas dönüşüm, 13. ve 14. yüzyıllarda Osmanlı Beyliği'nin kuruluş sürecinde gerçekleşmiştir. Kayı Boyuna mensup Osman Gazi'nin Bizans sınırında uç beyliği olarak Bursa'yı stratejik bir hedef olarak belirlemesi, bu süreçte, bölgeye Türkmen boylarının iskânını sağlamıştır. Böylece sosyokültürel yapı, tarımsal üretim biçimleri ve geleneksel yaşam pratikleri yeni yerleşim bölgesinin coğrafi yapısı neticesinde yeniden şekillenmiştir.

2 . Bursa ve Çevresinde Yerleşmiş Oğuz Boylarının Tarihsel Dağılımı ve Kültürel Özellikleri

Malazgirt Zaferi (1071) sonrası kurulan Selçuklu Devleti döneminde Anadolu'ya göçen Oğuz boyları, Bursa ve çevresinde de iskân edilmiştir. Bölgedeki arkeolojik veriler, yer adları ve dönemin kayıt altına alındığı tahrir defterleri, Türk boyların yerleşim düzeni ve kültürel izleri hakkında kıymetli veriler sunmaktadır (Sümer, 1999). Bursa'da bulunan yapılarda, kilim ve

halı motiflerinde, mezar taşlarında, yazıtlarda, ahşap yapı bezemelerde, dokuma kumaşlarda, mermer kitabelerde, eski mimari yapılarda, Oğuz boylarına ait damgalar, simgeler, Yörük ve Türkmenlerin izleri bulunmaktadır.

Bursa'da Yıldırım Camii'nin dış revaklarının sağ ve sol sarkıtlarında yer alan çini süslemelerde, Yeşil Camii'nin batı duvarında, Orhan Camii'nin duvar süslemelerinde, Zeyniler Camii'nin kible tarafındaki duvarına konmuş mermer üzerindeki kabartmalarda ve Yeşil Türbe'nin kapısında yer alan kabartma motiflerde Bayat boyuna ait damga yer alır (Yalgın, 1943) 1487 ile 1573 yıllarının tahrir defterlerinde, Gemlik'in Engürücük köyüne bağlı Bayat adlı bir mezra yer almaktadır.

Bursa ve civarında yerleşmiş Türkmen/Yörük gruplarının kökeni, 13. yüzyıla uzanmaktadır. Osmanlı Beyliği'nin kuruluş döneminde bölgede Kayı, Kızık, Bayat, Alkaevli, Karaevli, Eymür, Çepni gibi boyların yerleştiği bilinmektedir (Kaplıanoğlu, 2000).

Kayı Boyu, Kayapa ve Kayacık gibi yer isimleri dikkate alındığında, Osmanlı beyliğinin mensup olduğu Kayı boyunun, Bursa'nın kuzeyinde (Kestel, Nilüfer) ve İnegöl'de yerleştiği görülmektedir. Göçerlikten yerleşik hayata geçişle birlikte dokumacılık öne çıkmış, kadın giysilerinde gümüş takılar ve işlemeli cepkenler kullanılmıştır.

Kızık Boyu, Uludağ eteklerinde, bugünkü adıyla Yıldırım ilçesi civarında yer alan 7 Kızık köyü, bu boyun yerleşimine işaret eder. Dağlık coğrafyada yaşayan Kızıklar, koyu renk car ve sırma işlemeli bindallılar tercih etmiştir.

Bayat Boyu, Yeşil Camii ve Yeşil Türbe'deki damgalar, Bayat boyunun sanat ve mimarideki etkisini gösterir. Gemlik'teki tarihî Bayat mezarı da bu boyla ilişkilidir.

Diğer Boylar, Mudanya'da Çepni, İnegöl'de Eymür, Mustafakemalpaşa'da Alpagut, Yenişehir'de Avşar köyleri, boyların dağılımını yansıtan önemli örneklerdir.

Bursa Olgunlaşma Enstitüsü ve Yörük kültürünü koruma amacıyla kurulmuş Dağ-Der derneğinden alınan güncel bilgilere göre; Bursa'daki Yörük boyları, giyim geleneklerinde de kendilerine özgü farklılıklar sergilemiştir. Örneğin; Sorgun köyü halkının diğer köylere oranla kırmızı ağırlıklı giyinmesi, Kocakovacık, Belenören, Kıranişıklar köylerinde renklerin biraz daha koyu tercih edilmesi gibi. Fakat bu konu farklı bir araştırma yöntemi gerektirdiği için bu makalede köyler arasındaki giyim farkına değinilmemiştir. Bursa olgunlaşma Enstitüsü ve İl Kültür Müdürlüğü verilerine göre bu boylar, yerleştikleri coğrafyanın ekonomik ve sosyal yapısına göre kültürel kimliklerini giyim gelenekleriyle de sürdürmüştür. Boy damgaları, yer adları ve arşiv kayıtları, bu grupların tarihsel sürekliliğini kanıtlamaktadır (Sümer, 1999)

3. Keles İlçesi

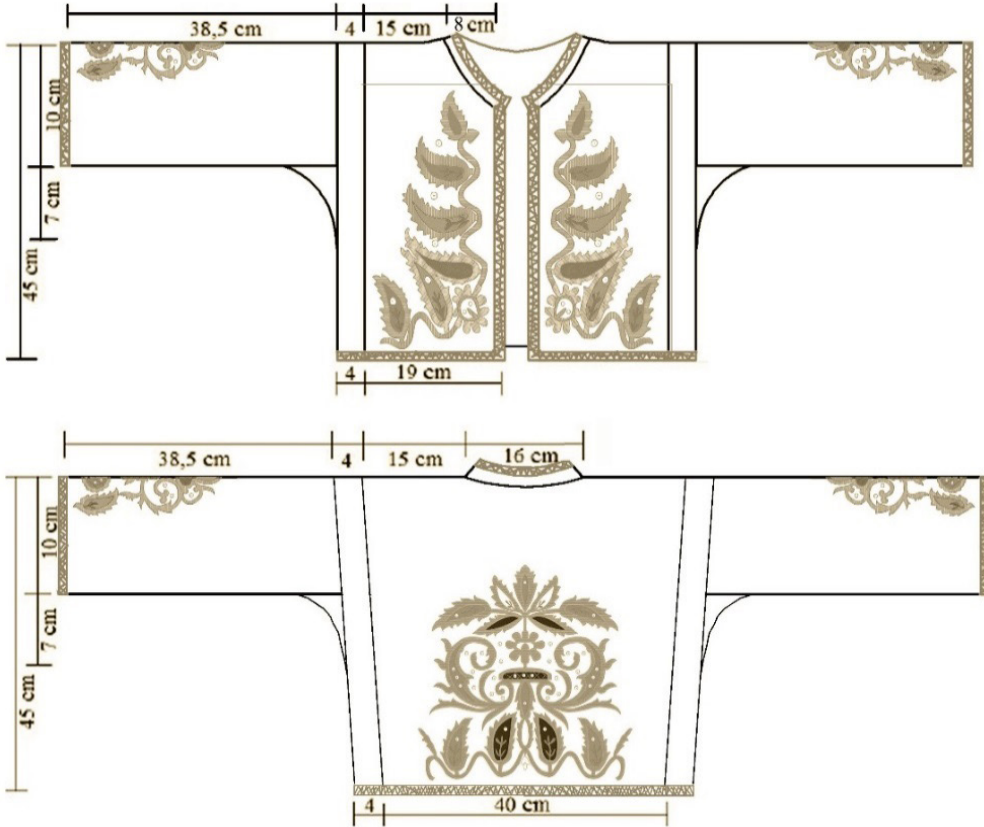
Keles; Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu bölümünün en kuzeyinde, Uludağ'ın güney yamaçlarında kurulmuş Bursa iline ait küçük bir ilçedir. Yüzölçümü 640 km² olup 35 köyü, 7 mahallesi vardır.

Eser No 1 Sarka	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Müzelerde ve aile büyüklerinin sandıklarında bordo, yeşil, mor, lacivert gibi renklerde genellikle kadife kumaştan yapılmış olan sarkalar bulunmaktadır. İçi, düz çuha, divitin gibi kumaşlarla astarlanmıştır. Uzunluğu bel hizasında olan sarkaların güdükten farkı daha değerli kumaşlar üzerinde, simlerle yapılan zengin işlemlerin kullanılmasıdır. Tıpkı güdük gibi üçteğın işlemeli kollarının görünmesi için kolları biraz kısa dikilmektedir. Özellikle genç gelinler tarafından giyildiğı yöre halkı ve Halk Eğitim Merkezi yetkilileri tarafından ifade edilmiştir.
Belgeleme Tarihi:	17 Ocak 2025 Tarihinde fotoğraflanmıştır.
Tahmini Yapım Tarihi:	1930-40 aralığı.
Bulunduğı Yer:	Bursa Necatibey Mesleki Teknik Anadolu Lisesi.
Giysinin Durumu:	Simli harçlarda bozulmalar olmakla birlikte giyilebilir durumda
Kullanılan Kumaş:	Kadife ve pamuklu divitin astar.
Süsleme Tekniğı:	Simli sarma nakış ve renkli kumaşlarla elde applike yapılmıştır. Kol ağzı, yaka, ön kenarları ve etek ucu sarı simli kordonla süslenmiştir.
Dikim Tekniğı:	Giysi Makinede dikilmiştir.

Şekil 3 Sarka ön ve arka görünüm.

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Teknik Çizim 1 Sarka

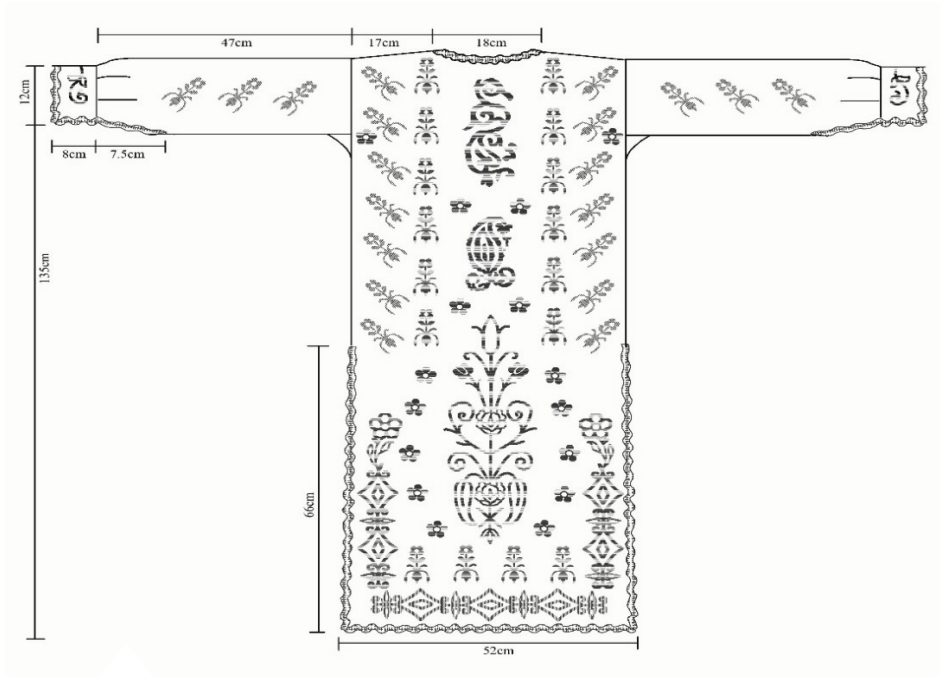
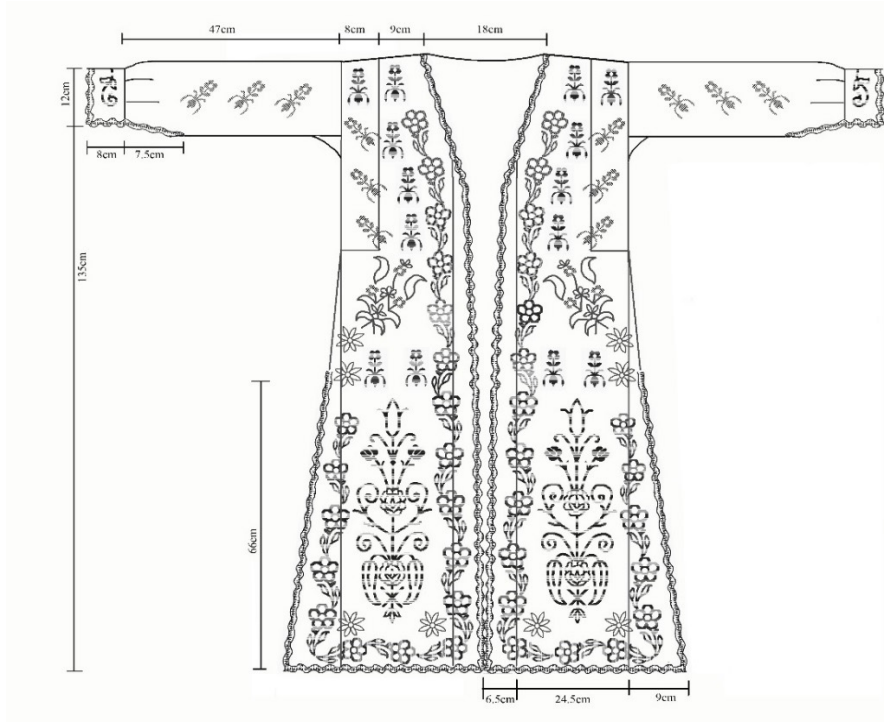
Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 2 Bindallı (Urba)	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Tören kıyafeti niteliğindeki bindallı, geleneksel kadın giyim kültüründe sembolik açıdan en anlamlı giysilerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu kıyafetin önünde, arkasında ve kollarında altın ya da gümüş sırma ipliklerle bitkisel karakterli motifler, kabartma dallar, yapraklar, madalyonlar ve çiçek desenleri tel sarma tekniği ile karton gibi sert bir malzeme üzerine işlenmektedir. Sırma işçiliğine ek olarak, inci ve boncuk gibi süsleme unsurlarının da kullanıldığı görülmektedir. Keles ve çevresinde sınırlı sayıda örneğine rastlanması, bindallının üretim maliyetinin yüksekliğini ve buna bağlı olarak sınırlı kullanımını ortaya koymaktadır. Ayrıca, bölgede gelinlerin bu giysiyi yalnızca evliliğin ilk haftasında giydikleri, ardından özenle temizleyip muhafaza ettikleri ve gerektiğinde ihtiyacı olanlara ödünç verdikleri bölge ziyaretleri ve mülakatlarla tespit edilmiştir. Bu uygulama, bindallının kuşaklar arası bir kültürel aktarım aracı olduğunu da göstermektedir. İki yüzü aynı işlemlere sahip örneklerle Hesap İğne denir. Düz iğne, verev iğne, Türk işi, muşabbak, mürver, susma, kesme, pesent, civankaşı, renkli sarma, sarmalı hesap, atma işi, tepebaşı, tel kırma, ince iş ve antika başlıca hesap işi teknikleridir.
Belgeleme Tarihi:	2017 tarihinde Perihan Karakaya tarafından belgelenmiştir.
Yapım Tarihi:	26 Nisan 2015
Bulunduğu Yer:	Belenören Köyü- Katılımcı-1
Giysinin Durumu:	Simli harçlarda bozulmalar olmakla birlikte giyilebilir durumda
Kullanılan Kumaş:	Kadife kumaş ve Amerikan bezi astar.
Süsleme Tekniği:	Simli sarma nakış ve pul kullanılmıştır. Giysinin önleri, kolları, yakası, önü ve arkası bir bütünlük oluşturacak motiflerle işlenmiştir. Kol ağzı, yaka, ön kenarları ve etek ucu sarı simli kordonla süslenmiştir. İşlemelerin tamamı elde yapılmıştır.
Dikim Tekniği:	Giysi Makinede dikilmiştir.

Şekil 4 Bordo bindallı ön ve arka görünüm

Fotoğraf: Karakaya, 2017

Teknik Çizim 2 Bindallı arka desen görünümü

Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 3 Meldinli Fes (Başlık)	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Bu başlık için elde veya makinede dikiş tekniği ile iç başlık dikildikten sonra kenarlarına tığ ile işleme yapılmaktadır. Başlık kısmında fes, ayrı bir kumaşla kaplanarak, süslemede iğne yardımıyla örülmüş boncuklar (merdin, meldin) yerleştirilir. Genellikle sarı, mavi, kırmızı, beyaz, siyah kum boncukları ile geometrik şekiller verilerek işlenen ortalama 5-6 cm eninde, 8-10 cm boyunda olan işlemlere yörede “Meldin” denilmektedir. Fesin ön kısmına biri ortada diğer ikisi yanda olacak şekilde dikilir. Bu meldinlerdeki desenler genellikle baklava ve üçgen şekillerden oluşmaktadır. Meldin, altı ayrı uçla işlenmeye başlanıp yanları pul ve payetlerle tamamlanıp, üstte birleşen uçlarla fese bağlanır ve fesin ön yüzünden sarkıtılır. Son derece maliyetsiz ve naif tasarlanan Meldinleri evlenecek olan genç kızlar ve genç kadınlar bayram ve düğün gibi özel tören günlerinde takmaktadırlar. Ayrıca fesin üzerinde, şakaklardan sarkan, zülüfü temsil eden boncuklu püsküller, parfüm işlevi gören karanfil gibi doğal kokulu bitkiler, renkli kumaş parçaları ve renkli ipliklerden yapılmış küçük ponponlardan hazırlanan yörede “tuğ” ya da “top” adı verilen süslemeler yer almaktadır. Bu başlıklarla ilgili herhangi bir kalıp veya çizime rastlanmamıştır.
Belgeleme Tarihi:	7 Eylül 2024 Tarihinde fotoğraflanmıştır.
Tahmini Yapım Tarihi:	1950-60 Tarihlerinde yapılmış olabileceği ifade edildi.
Bulunduğu Yer:	Keles Halk Eğitim Merkezi
Giysinin Durumu:	Giyilebilir durumda
Kullanılan Malzeme:	Fes için siyah yün dokuma kumaş, işlemler için renkli kum boncukları, ponponlar için renkli yün iplikler, kapitone dolgu malzemesi olarak yün ve başlığın düzgün durması için mukavva kullanılmıştır.
Süsleme Tekniği:	Elde dikilmiş kapitone fes üstüne düzgün durması için kumaşla kaplı karton yapııştırılmış, kartonun üzerinde daireler oluşturacak şekilde sıra sıra renkli boncuklar dikilmiştir. Dairenin kenarlarından 2 cm boyunda, ucuna boncuk takılmış renkli iplikler sarkıtılarak dikilmiştir. Önüne 5X8 cm boyunda renkli kum boncukları ile geometrik şekiller verilerek işlenmiş 3 adet meldin sarkacak şekilde takılmıştır. Bu meldinlerin sarkan üç kenarı pullarla süslenmiştir
Dikim Tekniği:	Elde dikilmiştir.

Şekil 5 Meldenli Fes ön ve yan görünüm

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Şekil 6 Soldaki Resim; Meldenli Fes ve yazma, *Sağdaki Resim;* Meldenli Fes ve Pullu Grep

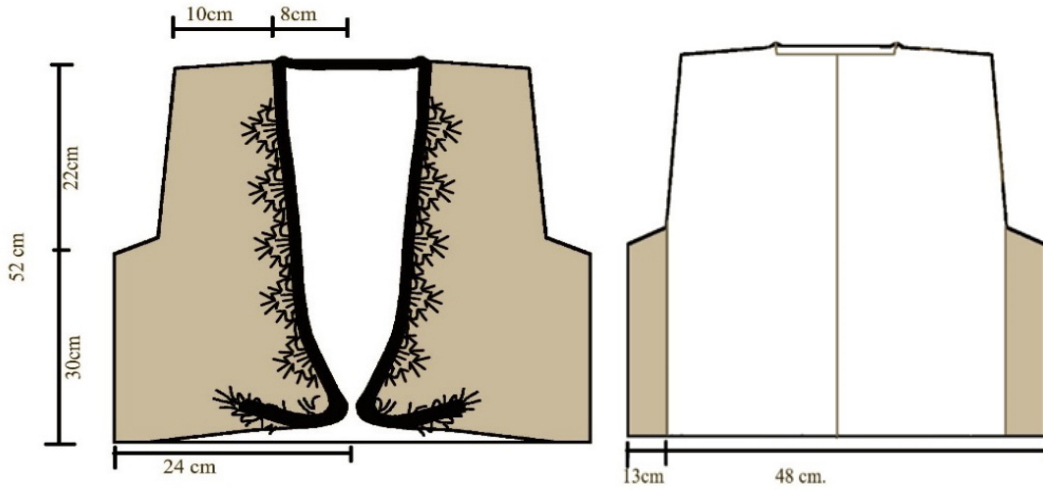
Fotoğraf: Necla Yılmaz

Eser No 4 İçlik (Sıktırma)	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Günümüz iç çamaşırlarına henüz erişimin olmadığı dönemlerde yöre kadınları tarafından üst iç çamaşırı olarak tasarlanmış bir giysi çeşididir. Sutyen yerine kullanılmıştır. Yuvarlak, U yaka ve V yaka olarak çeşitli biçimlerde dikilmiş örnekleri mevcuttur. Önü tamamen kapalı ve “iğne bindirmesi” de denilen su yolu kordonu ile zikzak oluşturacak şekilde işlenmekte, bu zikzakların arasına üçgen formda yöreye özgü “Kazayağı” motifi kullanılmaktaydı. İçlik, göynek denilen iç elbisenin üzerine giyilmek amacıyla üretilmiştir. Giysinin iki yanı işlemeli olan önü ve yakası üç eteğin boyun ve yaka boşluğundan görünerek kıyafeti tamamlardı (Karakaya,2017). Bu giysiye “kapatma” veya “sıktırma” da denilmektedir.
Belgeleme Tarihi:	7 Eylül 2024 Tarihinde Fotoğraflanmıştır.
Tahmini Yapım Tarihi:	1935-45 aralığında yapıldığı belirtildi.
Bulunduğu Yer:	Keles Halk Eğitim Merkezi
Giysinin Durumu:	Biyelerde sökülme ve deformasyonlar olmakla birlikte giyilebilir durumdadır.
Kullanılan Kumaş:	Önünde düz turuncu, arkasında emprime poplin kumaş, astarında 3 farklı pamuklu kumaş kullanılmıştır.
Süsleme Tekniği:	Ön iki kapakta turuncu renkli pamuklu poplin kumaş kullanılmıştır. Arkasında kullanılan kırmızı geometrik desenli emprime kumaşın süsleme amaçlı mı, tadilat amaçlı mı eklendiği bilinmemektedir? Onarım amaçlı olduğu düşünülmektedir. İşlemelerinde; farklı renk ve desenlerdeki kumaşlar üçgen formda kesilerek önlerin iki kenarında bordür oluşturacak şekilde aplike tekniği ile dikilmiştir. Aplike üçgenlerin üzeri “kazayağı” denilen yöresel nakış motifleri ile işlenmiş, işlemede siyah yün iplik kullanılmıştır. Yaka çevresinde yeşil zeminli çiçekli pazen kumaş ile biye dikilmiştir. Önlerdeki bordürün kenarları ise siyah bir harçla biye görünümünde süslenmiş, uçlar uzatılarak açılı bir şekilde köşeye dikilmiştir. Sıktırmanın sağ göğüs altındaki birleşme noktasında ipliklerle örülmüş tek birit ve sol tarafında küçük bir düğme bulunmaktadır.
Dikim Tekniği:	Giysi elde dikilmiştir.

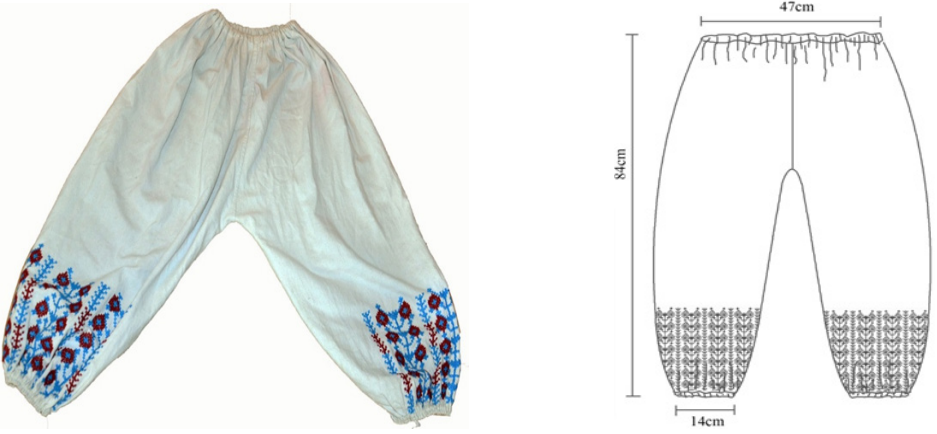
Şekil 7 Sıktırma ön ve arka görünüm.

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Teknik Çizim 3 Sıktırma ön ve arka teknik çizimi.

Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 5 Don (Şalvar)	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Don, beli ve paçaları geniş bir tür pantolon biçiminde kullanılmaktadır. Çok eski devirlerde bel ve paçaları sıkmak için uçkur kullanılırken teknolojinin gelişmesi ile lastik kullanılmıştır. Paça önlerine göyneğin altından görünecek şekilde desenli 23X23 cm ölçüsünde ek parça dikilir, don eskidiğinde bu parça çıkarılarak yeni yapılan donun paçalarına dikilirdi. Paça işlemlerinde daha çok kırmızı, lacivert gibi renkler kullanılıp, yöreye ait motifler işlenirdi (Karakaya, 2017). İpekten yapılanları gelin çeyizine konulmaktaydı. Gündelik kullanımlar için pamuklu bez veya kaput bezi tercih edilirdi. Genellikle bu yörede yapılan donların ağına parça eklenmekle beraber donlar dar dikilmiştir.
Belgeleme Tarihi:	8 Eylül 2024 Tarihinde Fotoğraflanmıştır.
Tahmini Yapım Tarihi:	1970-75 arasında dikildiği ifade edilmektedir.
Bulunduğu Yer:	Keles Halk Eğitim Merkezi
Giysinin Durumu:	Giysi giyilebilir durumdadır.
Kullanılan Kumaş:	Pamuklu Amerikan bezi.
Süsleme Tekniği:	Paçaların önlerinde 23X23 cm ölçülerinde elde işlenmiş kanaviçe nakış bulunmaktadır. Nakışlarda mavi ve kırmızı pamuklu iplik kullanılmıştır.
Dikim Tekniği:	Giysi Makinede dikilmiştir. Şalvarın ağı yoktur.
	

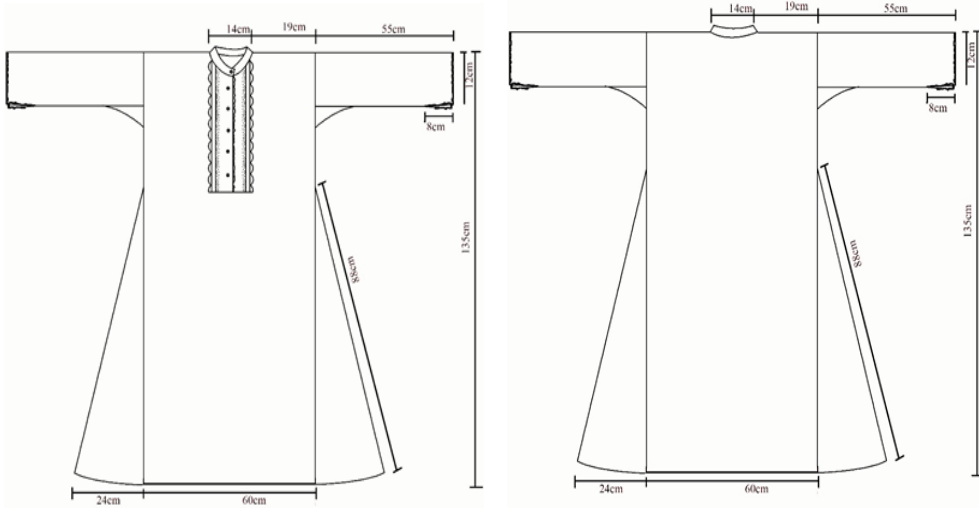
Şekil 8 Don (Şalvar, paçalı don) ön görünüm.**Teknik Çizim 4** Paçalı don Çizimi**Fotoğraf ve Çizim:** Necla Yılmaz

Eser No 6 Fantasiye Göynek	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Genellikle kadınlar tarafından ev tezgahlarında pamuk ipliği ile 40 cm. eninde dokunan kumaşlarla dikilirdi. Üçeteğin içine giyilirdi. Beyaz olan göyneklerde işlemler üçeteğin altında görüldüğü için bu giysilerde de zengin renkli nakışların olduğu modeller görülmektedir. Göyneğin yalnızca önüne değil, yakasına da işleme yapılırdı. Kolsuz veya kollu olara beyaz bir elbise şeklinde dikilirdi. Boyu ortalama olarak dizin 15-25 cm altında olacak şekilde yapılırdı. Eteğin daha geniş olması için yanlara üçgen parçalar eklenirdi.
Belgeleme Tarihi:	17.01.2025 Tarihinde Fotoğraflanmıştır.
Tahmini Yapım Tarihi:	1941-1943 yıllarında dikildiği tahmin edilmektedir.
Bulunduğu Yer:	Kıranışıklar Köyü-Katılımcı-2
Giysinin Durumu:	Giysi giyilebilir durumdadır.
Kullanılan Kumaş:	İpek benzeri floş dokuma kumaş.
Süsleme Tekniği:	Dik yakalı giysinin etek ucunda 10cm olmak üzere, kollarında ve üst bedeninde Amerikan beziyle astar yapılmıştır. Yakası bele kadar açıktır ve düğme ile kapatılmaktadır. Ön bedendeki düğmeli patın iki yanına siyah iplikle işlenmiş oya dikilmiştir. Orta beden düz dikdörtgen kesilmiş, yanlarına koni şeklinde 88 cm belde biten yan peş eklenmiştir. Omuzları dikişsizdir. Kollar kare şeklinde bedene eklenmiş, kol altlarına kuş denilen ek parça konulmuştur.
Dikim Tekniği:	Oyulgama denilen dikiş tekniği ile elde dikilmiştir.

Şekil 9 Fantasiye göynek ön ve arka görünümü

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Teknik Çizim 5 Fantasiye göynek ön ve arka teknik çizimi.

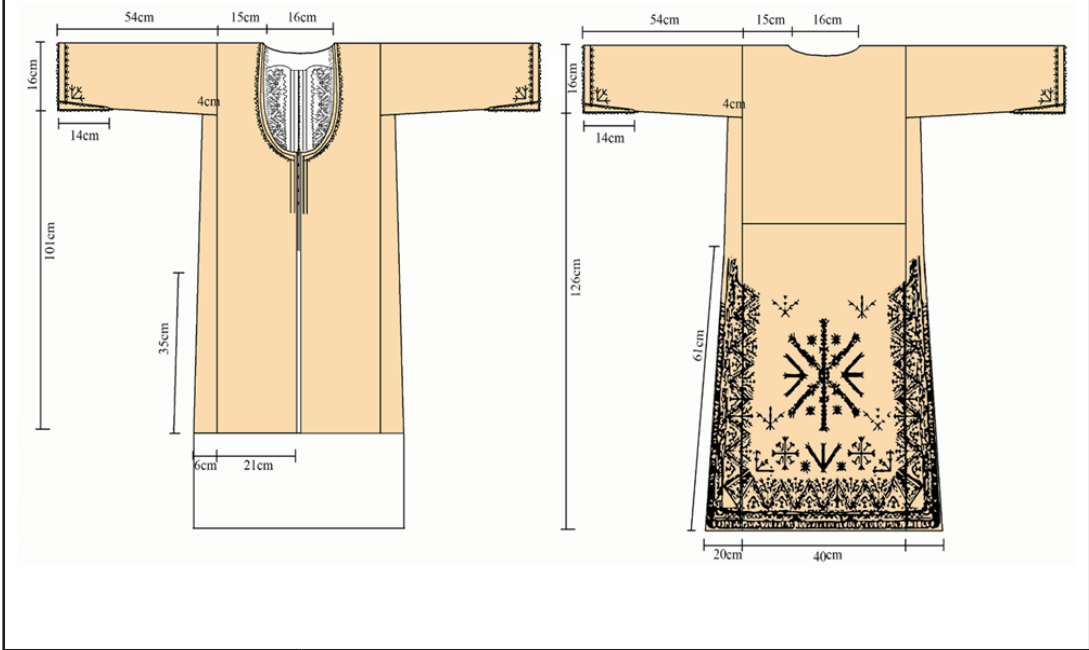
Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 7 Üçetek	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Koyu renkteki keten ve pamuklu kumaştan yapılmıştır. İçi müslin tarzı ince düz veya desenli pamuklu kumaşlarla astarlanmıştır. Mevcut üçeteklerin tamamında yanlar bele kadar yırtmaçlı, önleri boydan boya açıktır. Ön etekler arkaya oranla 20-25 cm daha kısa yapılmıştır. Kol ağzları ve üçetek çepeçevre kordonlarla süslenmekteydi. Arkada sarkan kısmın üzerine büyük geometrik nakışlar işlenmiş, bu nakışlarda ilçeye özgü “Kazayağı” motifleri kullanılmıştır. Kolları, elleri örtecek şekilde uzun ve yırtmaçlıdır. Gelin ve genç kızlar için yapılmıştır. Diğer adı işlemeli entari olan bu giysideki süslemelere zikzak, testere, dökme, üç parmak, hanımeli gibi adlar verilmektedir. (Karakaya, 2017). Göynek üzerine giyilen, ipekli kumaştan yapılan işlemeli entariler de bulunmaktadır. Yan etekler bele toplanırken, arka etek sarkacak şekilde giyilmektedir.
Belgeleme Tarihi:	2017 Tarihinde Perihan Karakaya tarafından belgelenmiştir.
Yapım Tarihi:	1942 yılında dikildiği ifade edilmektedir.
Bulunduğu Yer:	Kocakovacık Köyü- Katılımcı-3
Giysinin Durumu:	Giysi giyilebilir durumdadır.
Kullanılan Kumaş:	Bordo renkli pazen ve astar olarak Amerikan Bezi ile baskılı pamuklu kumaş kullanılmıştır.
Süsleme Tekniği:	Yakas U şeklinde olan giysinin, yakası sutaşı zikzaklar ve pamuklu ipliklerle işlenmiş kazayağı motifleriyle süslü içlikten kesilerek eklenmiştir. Giyside bordo renkli pazen pamuklu kumaş kullanılmıştır. Astarlamada ise Amerikan bezi ve geometrik desenli lacivert pamuklu kumaş kullanılmıştır. Süslemelerde mavi, sarı, yeşil, pembe, siyah, beyaz, turuncu, mor ve bordo renklerde pamuklu iplikler, siyah akrilik, beyaz sutaşı, beyaz oya boncuğu ve yarım santimetre genişliğinde yeşil dokuma şerit kullanılmıştır. Yardımcı malzemeler arasında siyah, kırmızı ve turuncu koton iplikler, beyaz dikiş ipliği ile beyaz düğme yer almaktadır. Arka bedende etek ucu 20 cm olan üçgen biçimde yan peş dikildiğinden dolayı arka etek ön etekten daha geniştir. Arka eteğinde 56 cm yüksekliğinde pano şeklinde karakteristik stilize motiflerle işlemler yapılmış ve bileklerde bitmektedir. Önler ise diz hizasında tasarlanmış, sutaşı ile süslenmiştir.
Dikim Tekniği:	Makine ile dikilmiş, işlemler elde yapılmıştır.

Şekil 10 Bordo üçetek ön ve arka görünümü

Fotoğraf: Karakaya, 2017

Teknik Çizim 6 Bordo üçetek ön ve arka teknik çizimi

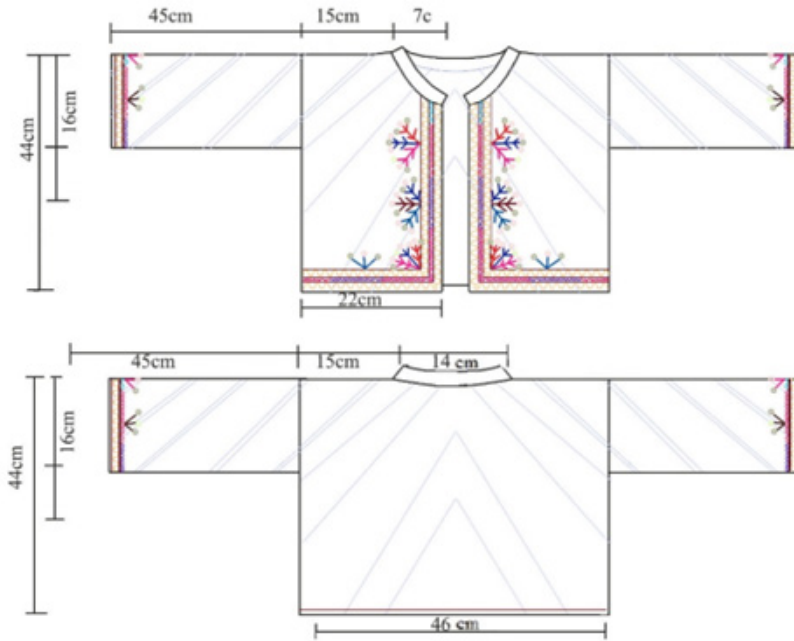
Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 8 GÜDÜK	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Genellikle düz ve koyu renkli kumaşlarla dikilirdi. Pamuklu kalın kumaşlar, çuha, divitin, maddi imkanların elverdiği ölçüde kadife kumaşların da kullanıldığı güdüklere eski dönemlerde kapitone uygulanmış, 1970-80 sonrasında ise kapitonesiz dikilmiş olanlarına da rastlanmıştır. Astarlama için düz, kareli, çiçekli ince pamuklu kumaşlar kullanılırdı. Astar ile GÜDÜĞÜN yüzünün arası bir tabaka pamuk veya yün elyafı ile kaplanır, sonra kare, baklava, verev şekilde dikilirdi. İşlemeli entari veya üçetek denilen giysinin üzerine giyilirdi, Üçeteğin işlemeli ve yırtmaçlı kollarının görünmesi için güdüğün kolları dirseğin 5-8 cm altında olacak şekilde kısa dikilirdi. Beden boyu bel hizasını geçmez (Karakaya, 2017). Üçeteğin üzerine giyilen kısa kolsuz üst giysidir. Simli-sırmalı motiflerle süslenmiştir. (Keles Halk Eğitim Merkezi yetkilis, 8 Eylül 2024).
Belgeleme Tarihi:	8 Eylül 2024 Tarihinde Fotoğraflanmıştır.
Yapım Tarihi:	1959 yılında dikildiği ifade edilmektedir.
Bulunduğu Yer:	Keles Halk Eğitim Merkezi
Giysinin Durumu:	Kumaşında yıpranmalar olmakla beraber giysi giyilebilir durumdadır.
Kullanılan Kumaş:	Dış yüzünde pamuklu mavi kumaş, iç astarında Amerikan bezi ve çiçek desenli pamuklu kumaş kullanılmıştır.
Süsleme Tekniği:	Makinede dikilmiş olan giysinin önlerinde köşeli bordür oluşturacak şekilde iki sıra sutaşının içine düzensiz nakışlar işlenmiş, içe bakacak şekilde kazayağı motifleri işlenmiştir. Ön dikey kenarda üçer adet stilize bitki dalı benzeri motiflerle süslenmiştir. Sutaşlarının arası renkli ipliklerle sıra sıra çapraz dikiş ile süslenmiştir. Astarını ve yüzünü birleştirmek için, beden ve kollarda düzenli olmayan aralıklarda verev makine dikişi ile kapitoneler yapılmıştır. Kollarının uçlarında sutaşı ve çizgi halinde nakış işlenerek bordür işlenmiş. Bordürün omuza bakan kenarına üç adet, önlerdekine oranla daha küçük kazayağı motifler işlenmiştir.
Dikim Tekniği:	Makinede dikilmiştir.

Şekil 33 Mavi güdük ön ve arka görünümü

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Teknik Çizim 7 Güdük ön ve arka teknik çizimi

Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 9 Önaba (Fıta, Peşkir)	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Çulfalık denilen ev tipi yer tezgahında yün iplikleriyle dokumaktadır. Çulfalık tezgâhı halen bazı evlerde bulunmakta ve 20-21 cm enindeki bu dokumalar günümüzde turizm amaçlı üretilmektedir. Daha yakın çizgileri gösteren bir fotoğraf daha koyalım Yaşlılar için düz siyah renk ve beyaz çizgili olarak, gençler için ise beyaz dokunur. Ortalama 20X70 cm enindeki üç dokuma parçası renkli ipliklerle birbirine eklenerek dikilir. Bölgede ayva göbeği denilen yuvarlak batik desenleri oluşturmak için her parçaya boyuna bir sıra oluşturacak şekilde ortasına nohut dikildikten sonra 8-9cm çap oluşturacak ölçüde boyanır. İşlem sonunda beyaz yuvarlaklar şeklinde desenler ortaya çıkmaktadır. Çarpana ile dokunmuş ve yörede “dizge” denilen kuşaklarla belden eteğin üzerine bağlanır.
Belgeleme Tarihi:	7 Eylül 2024 Tarihinde Fotoğraflanmıştır.
Yapım Tarihi:	Belli değil.
Bulunduğu Yer:	Keles Halk Eğitim Merkezi
Giysinin Durumu:	Kullanılabilir durumdadır.
Kullanılan Kumaş:	Siyah ve beyaz yün ipliklerle elde dokunmuştur.
Süsleme Tekniği:	Çulfalık dokuma tezgâhında siyah yün ipliklerle dokunmuştur. Üç parça mavi, yeşil, kırmızı, beyaz, pembe renkli akrilik ipliklerle çapraz dikişlerle birleştirilmiştir. Dizge ise, bordo, siyah ve beyaz yün iplikten çarpana dokumadır. Dizge süslemesinde, mavi ve turuncu boncuklar, yün ve keçi kılından yapılmış renkli püsküller kullanılmıştır. Çarpana kuşak (dizge) üç buçuk cm genişliğinde ve iki metre otuzbeş cm uzunluğundadır. Önlük ile dizge birleştirilmiştir, bel çevresine bağlanarak kullanılmaktadır.
Dikim Tekniği:	20X70 cm ölçüsünde üç ayrı kumaş çapraz dikiş tekniği ile renkli yün iplikler kullanılarak birbirine eklenmiştir. Beline Çarpana dokuma tekniği ile dokunmuş 230 cm uzunluğunda kuşak eklenmiştir. Kuşağın uçlarında keçi kılı ile yapılmış püsküller ve boncuklar bulunmaktadır.

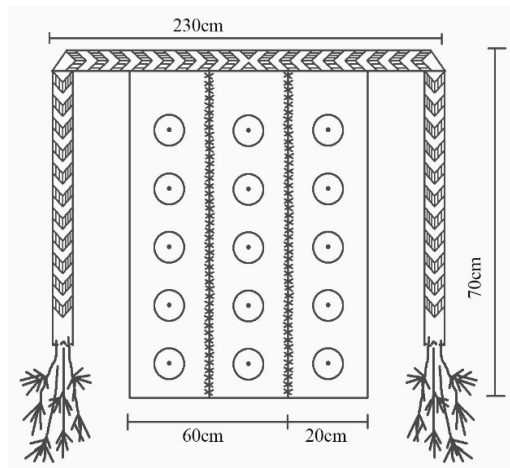
Şekil 12 Çulfalık Tezgâhı ve Önabada kullanmak üzere dokunmuş yün kumaş.

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Şekil 13 Önaba(Peşkir) görünümü.

Fotoğraf: Necla Yılmaz

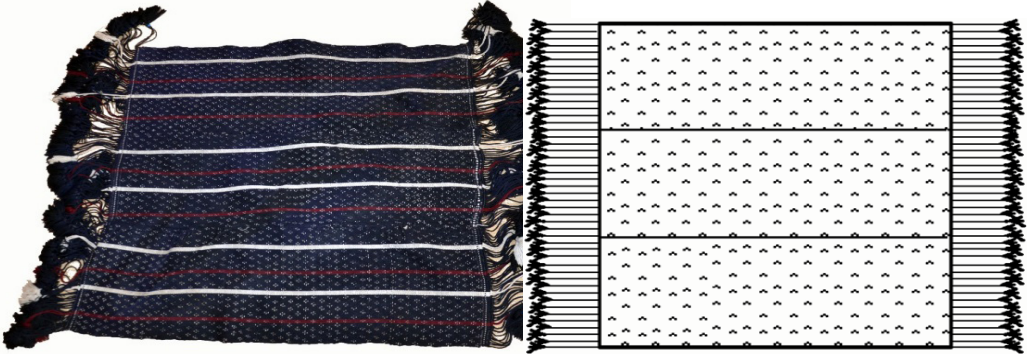

Teknik Çizim 8 Önaba

Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 10 Dizge (Kolan)	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Yaklaşık 3.5–4 cm eninde, 2–3 metre uzunluğunda olan ve çarpana dokuma tekniğiyle, elde eğrilmiş yün ipliği kullanılarak geometrik desenli biçimde dokunmaktadır. Uç kısımlarında renkli boncuklarla süslenmiş, at ya da keçi kılından yapılan püsküller yer almakta olup, bu boncukların nazardan koruyucu özelliği olduğuna inanılmaktadır (Karakaya, 2017). Bel çevresine 3–4 sıra halinde sarılarak kullanılır. Kadınlar, kırsal yaşamda çalışırken çocuk taşımak, ot ve odun demetlerini bağlamak gibi pratik amaçlarla da bu kuşağı kullanmışlardır.
Belgeleme Tarihi:	17 Ocak 2025 Tarihinde fotoğraflanmıştır.
Tahmini Yapım Tarihi:	Belli değil.
Bulunduğu Yer:	Bursa Necatibey Mesleki Teknik Anadolu Lisesi
Malzemenin Durumu:	Kullanılabilir durumdadır.
Kullanılan Malzeme:	Siyah, kırmızı ve beyaz yün ipliklerle elde dokunmuştur.
Süsleme Tekniği:	Dizgenin dokumasında üç farklı geometrik motif kullanılmıştır. Uçlarında keçi kılından püsküller ve püsküllerin dağılmasını önlemek ve renklendirmek amacıyla mavi boncuklar kullanılmıştır. Kırmızı, pembe ve sarı püsküllerin yapımında elde eğrilmiş yün kullanılmıştır.
Üretim Tekniği:	Kuşak, çarpana kartı denilen dört delikli kare plakalara iplik geçirmek ve bu kartların ileri-geri hareketi ile dokunarak üretilmiştir.
	

*Şekil 14 Çarpana dokuma Dizge**Fotoğraf: Necla Yılmaz*

Eser No 11 Şal Kuşak	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Yörede kadınlar tarafından evde üretilen dokumalardan biri olan şal kuşak, siyah zemin üzerine eşit aralıklarla konumlandırılmış, “sinek” olarak adlandırılan küçük beyaz desenlerle bezenmiş ve aralarına kırmızı çizgiler atılarak dokunmuştur. Giysinin tamamlayıcı unsurlarından biri olarak kabul edilen bu kuşak, püsküllü ve geniş ölçüde yapılmıştır. İki farklı formda kullanımı tespit edilmiştir: Birincisi, düz formda olup yaklaşık 40–50 cm eninde ve 2–3 metre uzunluğundadır; uç kısımlarında kozalı püsküller bulunur (Özbaşı, 1997). İkincisi ise kare biçimindedir ve dört kenarında yer alan kozalı püsküllerle zenginleştirilmiştir. Bu tip kuşak, üçgen biçimine getirilerek arka kısma doğru bağlanmaktadır (Karakaya, 2017).
Belgeleme Tarihi:	7 Eylül 2024 Tarihinde fotoğraflanmıştır
Yapım Tarihi:	1940-1950 yıllarına tarihlendirilmektedir.
Bulunduğu Yer:	Keles Halk Eğitim Merkezi
Giysinin Durumu:	Eser kullanılabilir durumdadır.
Kullanılan Malzeme:	Siyah, kırmızı ve beyaz yün ipliklerle elde dokunmuştur.
Süsleme Tekniği:	Şal kuşağın dokumasında sinek adı verilen motif kullanılmıştır. Uçlarında yün ipliklerle uzun püsküller bulunmaktadır. Kırmızı, mavi ve beyaz püsküllerin yapımında elde eğrilmiş yün kullanılmıştır.
Dikim Tekniği:	20X75 cm ölçülerinde üç adet el dokuması kumaş elde birbirine eklenmiş, iki kenarına yün ipliklerle püskül yapılmıştır.
	

Şekil 15 Arkalık ön görünümü.

Teknik Çizim 9 Arkalık (şal kuşak)

Fotoğraf ve Çizim: Necla Yılmaz

Eser No 12 Gıdıklık	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Doğa ile iç içe yaşayan Keles Yörüklerinde, renkli kum boncuklarıyla işlenen “gıdıklık” özel bir anlam taşımaktadır. Gıdıklık boyuna sıkıca bağlanan bir kolye olarak bölgedeki kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Keklik tüylerinden ilham alınarak hazırlanan bu kolyenin renkleri, saçakları, boyundaki görüntüsü doğadaki estetiğe gönderme yapan sembolik anlamlar taşımaktadır.
Belgeleme Tarihi:	7 Eylül 2024 Tarihinde fotoğraflanmıştır.
Yapım Tarihi:	Belli değil.
Bulunduğu Yer:	Keles Halk Eğitim Merkezi
Giysinin Durumu:	Eser kullanılabilir durumdadır.
Kullanılan Malzeme:	Siyah kumaş, kırmızı, mavi, siyah, beyaz ve sarı kum boncukları kullanılmıştır.
Süsleme Tekniği:	Siyah pamuklu kumaştan bir buçuk cm genişliğinde, kırk cm uzunluğunda, siyah kumaş bir şerit hazırlanmıştır. Şeritin ortasına denk gelecek şekilde 15X3.5cm ölçülerinde siyah ve beyaz zikzak boncuk oya işlenmiştir. Boyuna oturacak şekilde tasarlanmış ve boncuklarla süslenen şeritin kenarına saçak şeklinde siyah, beyaz mavi, sarı ve kırmızı boncuklar takılmıştır. Renkli kum boncuklarının takılı olduğu dizin ikiye katlanarak dikilmiştir. Kolye boyun arkasında birit ve düğme ile kapatılmaktadır.
Dikim Tekniği:	Elde yapılmıştır.
	
<i>Şekil 16 Gıdıklık ön ve arka görünüm</i> <i>Fotoğraf: Necla Yılmaz</i>	

Eser No 13 Çarık	
Giysi Hakkında Genel Bilgiler:	Genellikle bağcıklı, altı kösele, yüzeyi ise sığır derisinden yapılan bu ayakkabılar, sivri burunludur. Malzeme tercihi, ekonomik koşullara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Sığır derisi daha dayanıklı ve pahalıydı. Çarıklar, üretimde kullanılan derinin türüne göre farklı adlar almıştır. Bunlar normal deri, şaplı deri yani tabaklanmış deri veya tüylü deri yani talım deri olarak bilinirdi. Zaman içerisinde geleneksel çarıkların yerini, boyanmış deri malzemeden üretilen bağciksız düz siyah yemeniler almıştır.
Belgeleme Tarihi:	17 Şubat 2025 Tarihinde fotoğraflanmıştır.
Yapım Tarihi:	Belli değil.
Bulunduğu Yer:	Bursa Necatibey Mesleki Teknik Anadolu Lisesi
Giysinin Durumu:	Esere bakım yapmak gerekmektedir.
Kullanılan Kumaş:	Kahverengi tabaklanmış deri
Süsleme Tekniği:	Çarık, ayağı saracak şekilde tek parça deri ile yapılmıştır. Ucu sivri olacak şekilde oyulgama el dikişi ile dikilmiş, önde birleşme yerine bağcıkları tutturmak için 6 cm boyunda ve 2 cm genişliğinde ek bir parça dikilmiş ve üzerinden şerit geçirilmiştir.
Dikim Tekniği:	Yörede oyulgama denilen dikiş tekniği ile dikilmiştir.
	

Şekil 17 Çarık (Bursa Necatibey MTAL arşivi).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

5 . Bulgular

Günümüzde kullanımı tamamen bitmiş olan Keles Yörük giyim kuşamları, *tören giysileri, üst bedene giyilenler, alt bedene giyilenler, başa giyilenler, tamamlayıcı aksesuarlar ve ayağa giyilenler* olarak gruplanmaktadır. Bu giysilerin yerini Anadolu'nun tüm bölgelerinde görülen polyester kumaştan yapılmış krep ferace, viskon basma elbiseler, çiçekli şalvarlar, triko akrilik yelekler ve penye bluzlar almıştır.

Şekil 18 Resim 1 Geleneksel Keles Yörük kıyafeti.

Resim 2 Günümüz Keles Yörük kıyafeti.

Fotoğraf: Özer Güleç (Belenören Kültür Evi) Mayıs 2025

Bölgede yapılan araştırmalar sonucunda; Keles halkı ve resmî kurumları tarafından her yıl düzenlenen festivallerle köklü kültürel miraslarını kısmen de olsa gelecek kuşaklara taşımayı başardıkları yerinde tespit edilmiştir. Örneğin her yıl bahar aylarında düzenlenen Kocayayla şenliklerinde, resmî tören ve karşılamalarda genç kızlar ve çocuklara geleneksel kıyafetler giydirilip, folklor gösterileri yapılmaktadır. Ancak sembolik anlamı ve mesajı olan giyim öğeleri, yüzyıllarca değişmeden kuşaktan kuşağa aktarılmış olsa da değişen teknoloji ve modalar nedeniyle zamanımıza ulaşamamıştır. (Keles Halk Eğitim Müdürü, Usta öğreticiler Röp. 17.08.2024).

Şekil 19 Keles yöresinde 2024 yılında düzenlenen Kocayayla Şenliklerinde Yörük kıyafetleri giydirilmiş çocuklar.

Kaynakça: <https://www.bursa.com.tr/tr/icerik/keles-halk-kiyafetleri-300/>

Şekil 20 Keles yöresinde Kocayayla festival eğlenceleri (2024 Şenlikleri).

Kaynakça: <https://www.bursa5n1k.com/bursa/keles-te-bu-yemek-671-incidefa-pisecek->

Tören Giysileri

Tüm Anadolu Türkmen ve Yörüklerinde olduğu gibi Keles bölgesinde de düğün, nişan, kına, bayram giysileri ile gündelik giysiler farklılık göstermektedir. Kıymetli nakışlar ve kadife kumaşların kullanıldığı özel gün giysilerinden en yaygın kullanılanları sarka ve bindallılardır. *Bindallı* (urba, dival) ve *Sarka* (kısa dış giyim parçası) altın veya gümüş ipliklerle önleri, arka ve kolları Maraş işi (dival işi) ile işlenen giysilerdir. Günümüzde yapımı tamamen durmuş giysilerin yerini genellikle polyester kumaşlarıyla yapılan bindallılar almış, sarka kullanımı ise tamamen bitmiş, yerini triko veya dokuma kumaşla üretilmiş hırkalar ve ceketler almıştır.

Şekil 21 Sarka ön ve arka görünüm (Bursa Olgunlaşma Enstitüsü Arşivi)

Şekil 22 Geleneksel Bindallı ön ve arka görünüm (Kıranişıklar Köyü, Katılımcı-1)

Şekil 23 Günümüzde kullanılan polyester saten Bindallı ön ve arka görünüm (Kıranişıklar Köyü Katılımcı-1).

Fotoğraflar: Necla Yılmaz.

1

2

Şekil 24 1- Geleneksel Keles gelin giysileri ve tacı. **2-** Geleneksel gelin alayı.

Kaynakça: https://www.google.com.tr/search?sca_esv=f80&q=geleneksel+bursa

Şekil 25 1- Günümüz Keles gelini ve düğün adetleri.

Kaynakça: <https://www.google.com.tr/search?q=Bursa+Keles+>

Üst Bedene Giyilen Giysiler

Bu giysiler göynek, içlik, üçetek ve güdükten oluşmaktadır.

Göynekler, çoğunlukla pamuk veya keten ipliğinden kendi el tezgâhlarında dokudukları kumaştan yapılmıştır. Önlerinde işleme olan göyneklerin arkası düzdür. Bölgede göynek giyimi tamamen kalkmıştır ve yerine günümüz penye iç çamaşırları tercih edilmektedir.

Şekil 26 1- Geleneksel Keles kadın göyneği, (Belenören Köyü Kültür Evi).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

İçlik, günümüzün sutyen vazifesini gören, kare kesimli göğüs altında biten dar bir yelek şeklinde kullanılmıştır. Genellikle önlerinde iğne bindirmesi denilen harç ve zikzak nakışlarla süslenmiştir. Günümüzde içliğin yerine yaygın olarak penye ve polyester iç çamaşırlarını kullanmaktadırlar.

Şekil 27 1- İçlik (sıktırma), (Bursa olgunlaşma Enstitüsü).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Üçetek, genellikle kırmızı ve koyu yeşil, lacivert, siyah, bordo renklerdeki keten veya pamuklu kumaştan dikilmektedir. İçi müslin kalınlığındaki pamuklu kumaşlarla astarlanmıştır. Öndeki iki etek parçası kalça hizasında kısadır. Arka etek uzundur ve yöresel kazayağı nakışı ve su taşı ile işlenerek zengin bir görünüm kazandırılmıştır. Günümüzde üçetek kullanımı tamamen bırakılmıştır.

Şekil 28 Geleneksel Keles kadın üçeteği, (Keles Halk Eğitim Merkezi).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Güdük, mor, kırmızı, bordo lacivert ve yeşil renkli, çuha, divitin, kadife, pamuklu dimi, kumaşlarından dikilen bir üst giysidir. İçi, imkanlar ölçüsünde düz müslin, Amerikan bezi veya elde bulunan çeşitli kumaşlar birleştirilerek astarlanır, astar ve kumaş arasına ince bir tabaka pamuk veya yün yerleştirilerek bütün beden ve kollar verev, kareli baklava şeklinde kapitone dikişi ile dikilmektedir. Güdüklerin önleri, kol uçları ve arka eteğinde genellikle kazayağı motifleri, pullar, su taşı ve düğmelerle süsleme yapılırdı. Günümüzde kullanımı bitmiş, yerini akrilik hırka ve yelekler almıştır.

Şekil 29 Geleneksel Keles kadın üçeteği, (Keles Halk Eğitim Merkezi).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Alt Bedene Giyilen Giysiler

Paçalı don da denilen *şalvarlar*, yöresel el tezgâhlarında pamuk veya keten ipliği ile dokunulan 40 cm enindeki kumaşların birbirine eklenmesi suretiyle dikilmiştir. Nadiren ipekten yapılanları da bulunmaktadır. Paçaların yanlarında enine dikdörtgen şeklinde dikilen koyu mavi ve koyu kırmızı renklerde, cicim, kanaviçe ve pesent nakışları bulunmaktadır. Günümüzde kullanımı tamamen bırakılmış olan paçalı don, yerini viskon kumaşlarla dikilen koyu renkli, çiçekli basma şalvarlara bırakmıştır.

Şekil 30 Geleneksel Keles kadın üçeteği, (Bursa Olgunlaşma Enstitüsü).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Şekil 31 Günümüzde Paçalı Don yerine giyilen basma şalvar (Belenören,Katılımcı-2).

Fotoğraflar: Necla Yılmaz.

Başa Giyilenler

Keles Yörükleri başlıklarında, yoğun boncuk süsleme ve işlemleri kullanmışlardır. İç başlığın dikişi elde veya makinede yapılmış, pullu boncuklar tığ ile örülmüştür. Fes denilen başlık, farklı bir kumaşla kaplandıktan sonra, iğne ile örülmüş içe doğru küçülen baklava desenli boncuklar (merdin, meldin) alın üzerine sarkacak şekilde fesin önüne tutturulmuştur. Alının sağına ve soluna tuğ veya top denilen ponponlar da asılmaktadır. Yaşlıların, genç kızların, evli kadınların fesleri süsleme açısından farklıdır. Buna göre; genç kızlar boncuk süslü meldinli fesin üzerine beyaz tülbent örtmekte, yaşlılar ise sadece kenarında bir sıra pullu boncuk olan beyaz takke üzerine üstlük denilen koyu renkli örtüleri örtmektedirler. Gelin olacak kızlar, fesin üstüne ince ipekli bürümcek örtmekteydiler.

1. Resim

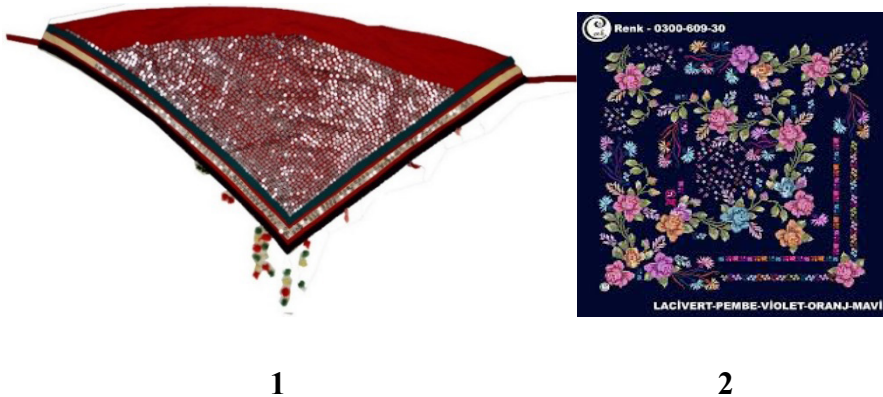
2. Resim

3. Resim

Şekil 32 1. Resim; genç kız fesi, 2. Resim; gelin olacak kız fesi, 3. Resim; Evli kadın fesi (Bursa Olgunlaşma Enstitüsü).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Pullu bez, kırmızı renkli kare veya üçgen kesilmiş bir baş örtüsüdür. Pullu grep veya albazı da denilmektedir. Üzeri pullarla süslenmiş kısım dışarıda kalacak şekilde üçgen biçiminde ikiye katlanarak fesin üstüne bağlanmaktadır. Örtünün kenarları firkete ile örülmüş renkli pulların sarktığı oya ile süslenir. En az iki kenarına 1.5-2 cm eninde beyaz, mavi, sarı renklerinde kumaş şeritler aralıklı dikilerek bir tür çerçeve oluşturulmaktadır

1

2

Şekil 33 1. Pullu bez (Bursa Olgunlaşma Enstitüsü) **Fotoğraf:** Necla Yılmaz

2. Yazma <https://www.akyuztuhafiye.com/cenk-desenli-oyalik-yazma-609>

Genç kızların günlük yaşamda da taktığı albazını gelinler özel günlerde ve törenlerde takmışlardır. Günümüzde albazı yerine polyester pamuk karışımı desenli tülbentler kullanılmaktadır.

Tamamlayıcı Aksesuarlar

Bu aksesuarlar, dizge, gıdıklık, peşkir, arkalıktan oluşmaktadır.

Dizge denilen uzun kuşak çarpına veya kolan dokuma tekniği ile dokunur. Kırmızı, genellikle siyah, beyaz ve renkli yünlerle, ipler hazırlanır, her köşesinde delik olan kare şeklindeki kartlardan geçirilir, kartlar her atkı atıldığında ileri veya geri döndürülerek desen oluşturulur. Uçlarına keçi veya at kılından püsküller yapılarak boncuklarla süslenmektedir. Günümüzde kullanılmamaktadır.

Şekil 34 Dizge (Bursa Olgunlaşma Enstitüsü).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Gıdıklık, başta siyah ve beyaz olmak üzere, renkli boncuklarla örülen yöreye has bir kolyedir. Çenenin altına takıldığı için “gıdıklık” denilmektedir. Yörede yaygın olarak kullanılmış olan gıdıklık; gelin, genç kız ve yeni evli kadınlar tarafından takılmıştır. Gıdıklık kullanımı tamamen bitmiş yerini altın ve gümüş ziynet eşyalarına bırakmıştır.

Şekil 35 Gıdıklık (Keles Sorgun Köyü, katılımcı-2).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Peşkir (Futa), yörede pek çok evde bulunan çulfalık tezgahında evin hanımı tarafından yünden dokunur. Gelinler ve genç kadınlar yuvarlak batık motifli önlük takarken, yaşlıların önlükleri daha düz ve desensizdir. Gündelik hayatta, bağ ve bahçe işleri yaparken kadınlar tarafından yaygın olarak kullanılmıştır.

Şekil 36 Önlük (Futa), (Bursa Olgunlaşma Enstitüsü).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Şal kuşaklar çufalıkta tezgahında kadınlar tarafından dokunmaktadır. Eni 50-60 cm'dir. 30 cm'lik aynı boyda 2 tane dokunur. Bu iki parça renkli ipliklerle birbirine dikilerek kullanılır. Gelin ve genç kızlarda uçlara püskül takılırken, yaşlı kadınların şal kuşakları daha düzdür. Dokunurken sinek denilen küçük desenler verilir. Sorgun köyünde yaşayan usta öğreticiler hala dokumaktadırlar. Ancak günümüzde kullanılmamaktadır.

Şekil 37 Şal kuşak, (Keles Halk Eğitim Merkezi).

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Ayağa Giyilenler

Bu giysi gurubunu çorap, çarık ve yemeni oluşturmaktadır. Tabaklanmış kalın deriden yapılmış çarık ve siyah deriden yemeni kullanılmıştır. Çarıktaki kullanılan deri tüylü ve tabaklanmış. Erkekler ve kadınlar benzer yemeni ve çarığı giymişlerdir. Deriden yapılmış olan ucu sivri çarık, çorabın üzerine bilekle diz arasında bağlanarak giyilmiştir. Yemeni ise özel günlerde kullanılmıştır.

Şekil 38 Çarık ve yemeni.

Kaynak: https://bursaolgunlasma.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/16/15/966823/dosyalar

Yün çorap, yörede kadınlar tarafından örülen çorapların üretiminde 5 şiş ve tığ kullanılmaktadır. Çorap örme geleneği devam etmektedir. Eski örnekler incelendiğinde el eğirmesi yün ipliklerin kullanıldığı görülür. Ancak günümüzde daha parlak görünen akrilik iplikler kullanılmaktadır. Keles yöresinde çorap örgüsüne burundan başlanıp önce ayak yeri işlenmekte, ardından konç kısmı yapılmaktadır. Çoraplarda renk ve desen çeşitliliği fazladır. Genellikle kilim desenlerini andıran geometrik desenler kullanılmaktadır. İkinci sırada kullanılan sembolik bezemeler (suyolu, bıçak burnu, balkan göçmeni, nazarlık, kınalı isimli), yörede yaşanmış keder, sevinç, üzüntü gibi olayları yansıtmaktadır. Sembolik bezemeler, yörenin halk kültürünün özgünlüğünü sergilemektedir. Bitkisel bezemeler, doğadaki çeşitli bitkilerle ilgili yaşantıları, benzetmeleri ve yörede yetişen meyveleri vurgulayarak kiraz, çilek, elma, papatya, renkli yediveren, dut, karanfil gibi isimler verilmektedir (Karakaya, 2017)

Şekil 39 El örgüsü çorap.

Fotoğraf: Necla Yılmaz

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın kapsamında, Bursa'nın Keles ilçesinde yaşayan Yörük köylülerine ait geleneksel kadın giyim kuşamları belgelenmiş ve bulunan eserlerin biçimsel, teknik, işlevsel ve kültürel özellikleri incelenmiştir. Alan araştırmaları, bölgede yaşayan yaşlı kişiler tarafından eski oldukları ifade edilen paçalı don, güdük, üçetek, sarka, bindallı, sıktırma, arkalık (şal kuşak), maldinli fes, göynek, gıdıklık ve çarık gibi toplam on üç kadın giysisi ve aksesuarı; kullanılan malzemeler, renk ve biçim özellikleri, teknik çizimler ve dikiş detaylarıyla analiz edilmiştir, fotoğrafları çekilmiş ve teknik çizimleri yapılmıştır. Bu doğrultuda, incelenen giysilerin estetik değerinin yanında, bireyin toplumsal konumu, medeni durumu ve yaşı gibi bilgileri yansıtan kültürel öğeler taşıdığı bilgisine ulaşılmıştır.

Keles Yörük kadın giysilerinin; coşkulu renkleri, doğadan ilham alan el işçiliğine dayalı süsleme teknikleri, çeşitli fakat naif malzeme seçimi ile, Anadolu Türk giyim kültürü içindeki özgün konumu yerinde tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak coğrafi şartlar, 1960'lar öncesinde malzemeye erişim zorluğu, sosyoekonomik koşullar ve kültürel dönüşüm süreçlerinin bu giysilerin üretim ve kullanım biçimlerini önemli ölçüde etkilediği görülmüştür. Geleneksel birikimi yaşatmak gayesiyle Keles Belediyesi yılın belirli dönemlerinde festivaller düzenlenmektedir. Buna mukabil günlük yaşamda işlevini yitirmiş olan giyim kuşamların zamanla yok olma riski taşıması, bu kültürel mirasın kırılganlığını ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada, yörelere göre toplumsal bellekte yer etmiş geleneksel giysilerin korunması ve belgelenmesi bir sorumluluk olarak kabul edilmiş, kültürel ve sosyal etik konusunda bilinçlenme hedeflenmiştir. Bölgedeki yetkililerle kurulan diyaloglar ile ulaşılan giysilerin durumları değerlendirilmiş, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Geleneksel giyim kuşam gibi kırılgan maddi kültür varlıklarının korunması amacıyla Bursa'da çeşitli kurumsal çalışmalar yürütülmektedir. Kent merkezinde, Uluumay Osmanlı Halk Kıyafetleri Müzesi ve Merinos Tekstil Sanayi Müzesi gibi uzmanlaşmış müzeler bu kültürel mirasın korunmasında önemli rol oynamaktadır (Bursa İl Kültür Müdürlüğü, 2022). Keles ilçesi Halk Eğitim Merkezi bünyesinde tarihi değere sahip tekstil koleksiyonları muhafaza edilmekte, Sorgun ve Belenören köylerindeki kültür evleri kanalıyla yerel halkın koruma çabalarını sürdürülmektedir (Yörük Kültürü Araştırmaları Derneği, 2021).
- Geleneksel giysiler, toplumların kültürel kimliğinin en özgün ifadelerinden birini oluşturmaktadır. Bu değerli mirasın korunması için şu adımların atılabileceğine kanaat getirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, kırsal bölgelerdeki geleneksel giyim kültürünü belgelemek ve yaşatmak için özel projeler başlatabilir. Yerel yönetimlerle iş birliği yaparak, otantik giysi üretimini teşvik edecek çalışmalar yürütebilir. Özellikle alanda tecrübeli ustaların bilgi ve becerilerini kayıt altına alan sözlü tarih çalışmalarıyla, bu kültürün gelecek nesillere aktarılmasında rol oynayabilir.

Geleneksel değerlerin günümüz teknoloji kaynakları ve tasarım anlayışı ile birleştirilmesi yeni nesillerin ilgisi çekilebilir, geleneksel motiflerin ve dikim tekniklerinin öğretildiği atölyeler düzenlenebilir. Yerel sanatçılar ve tasarımcılar, bu geleneksel

öğeleri çağdaş yorumlarla buluşturan koleksiyonlar oluşturabilir. Ayrıca, geleneksel giysilerin hak ettiği değeri bulması için özel sergiler ve fuarlar organize edilebilir.

- Geleneksel giyim kuşamlardaki kumaş, süsleme, dikiş tekniklerini belgelemek, Moda ve Tekstil Tasarımı branşlarında eğitim programlarının kapsamına alınabilir, bu yöntemle kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanabilir.
- Disiplinler arası projeleri ve iş birliklerini artırarak, geleneksel motif ve teknikleri çağdaş tasarım anlayışına uyarlamak mümkün görünmektedir. Yenilikçi tasarım süreçlerine geleneksel tekstil bilgisini entegre ederek kültürel süreklilik sağlanabilir. Bu yöntemle sektöre taze bir soluk getirmek atılacak kıymetli adımlardan biridir.
- Mevcut koruma çalışmalarının uluslararası standartlara uygun iklim kontrol sistemleri ve envanter çıkarılarak güçlendirilmesi gerekmektedir. UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras önerileri doğrultusunda iş birliklerinin artırılması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, Y., Şahin, Y., & Kahveci, M. (1993). *Bursa ili halk oyunları kıyafetleri teknik çizimleri* (Yay. No. 177). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bursa Olgunlaşma Enstitüsü. (2015). *Keles Yöresi Geleneksel Kadın Giysileri*.
https://bursaolgunlasma.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/16/15/966823/dosyalar/2015_12/07093702_kelesyreskadingysler.pdf
- Durul, Y. (1965). Anadolu'da Türk Damgaları ve Giysi Motifleri. *Etnografya Dergisi*.
- Ertürk, N. (2018). *Türklerde Giyim Kuşam*, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Kaplanoglu, R. (2000). Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu. *Avrasya Etnografya Yayınları*.
- Karakaya, P. (2017). *Bursa ili Keles ilçesi geleneksel kadın giyim kuşam özellikleri* (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). Ankara.
- Keles Belediyesi. (t.y.). *Tarih*. <https://www.keles.bel.tr/tarih/>
- Ögel, B. (1978). *Türk kültür tarihine giriş*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbaşı, T. (1997). Bursa Keles yöresi Türkmen kadın giysileri. *Sanatsal Mozaik Dergisi*,
- Roux, J. P. (2013). *Türklerin tarihi*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Sümer, F. (1999). Oğuzlar (Türkmenler): Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları. *Türk Tarih Kurumu*.
- Yalgın, A. R. (1943). Anadolu'da Türk Damgaları. Bursa.
https://www.google.com.tr/search?sca_esv=f80c30592a28dc32&q=geleneksel+bursa
<https://www.google.com.tr/search?q=Bursa+Keles++d%C3%BC%C4%9F%C3%BCn+adetleri>
<https://timeoutbursa.blogspot.com/2012/04/bursada-oguz-boylarinin-izleri-ve.html>
<https://www.bursa.com.tr/tr/icerik/keles-halk-kiyafetleri-300/>

